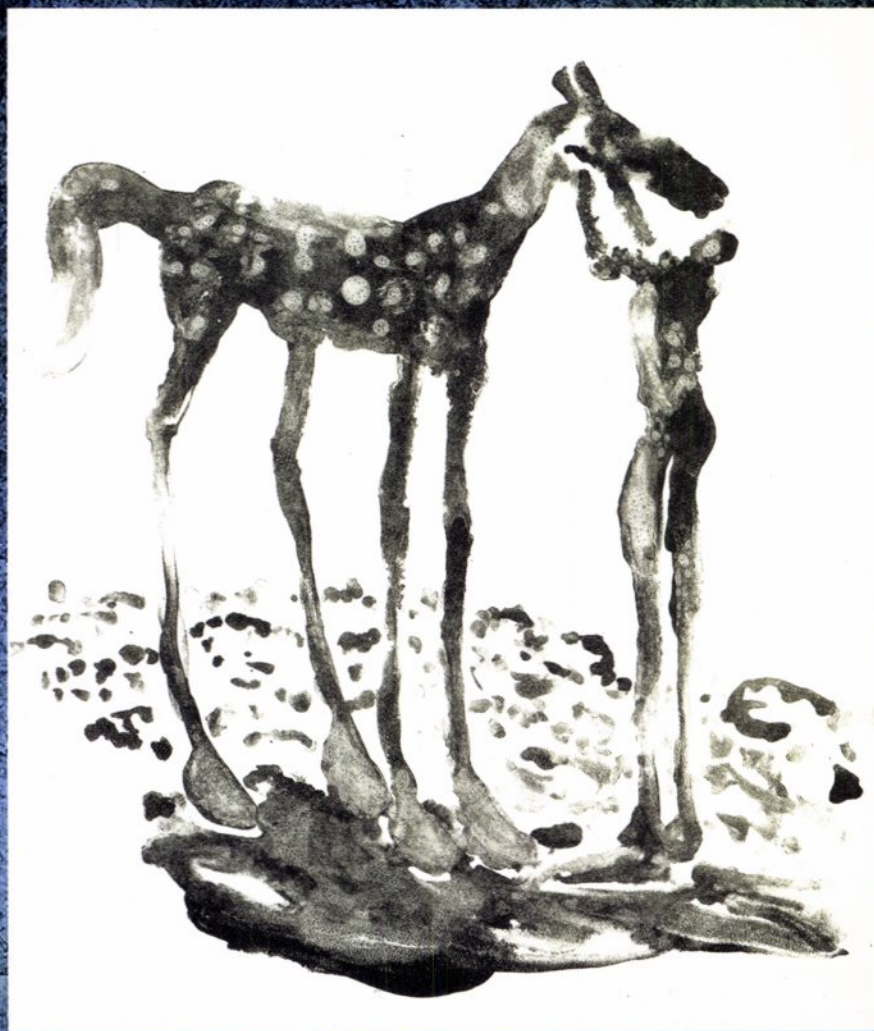

En musikalsk fabel

Aldri elsket jeg livet så høyt -historien om en hest

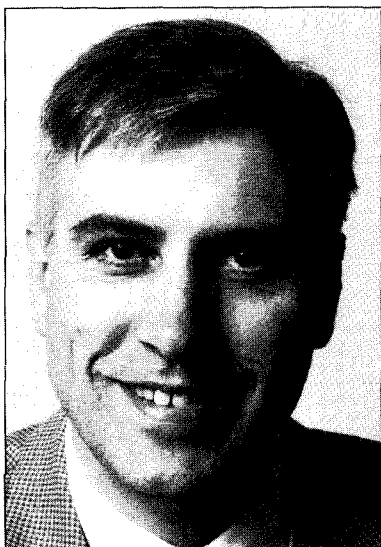

AV LEO TOLSTOJ

Dramatisert av Mark Rosovskij

RIKSTEATRET

Kjære publikum!

Som ny teatersjef for Riksteatret er jeg stolt og glad over å kunne ønske velkommen til kveldens forestilling.

Riksteatrets oppgaver er enorme - spennende og utfordrende;

Alle aldersgrupper over hele landet skal få så mye og variert kvalitetsteater som mulig. Erfaringen vår forteller oss at jo mer teater vi spiller, desto større blir behovet. Derfor skulle vi så gjerne hatt ressurser til å spille langt mer enn vi har mulighet for i dag.

Men jeg skal love at vi skal strekke oss det vi makter for å utnytte ressursene våre maksimalt til beste for publikum.

Vi har alle høye ambisjoner med vårt teater. Vi vil gjerne sprengre grenser både hos oss selv og hos publikum. Kanskje vekke den som slumrer eller stimulere fantasien hos vanetenkeren? Kort sagt: Skape god kunst!

Vi lever i en følelseskald verden, hvor menneskene blir små numre i statistikkene i tabloidpressen. Ingen ting angår oss lenger. Derfor bryr vi oss heller ikke. Vi anstrenger oss til det ytterste for å skjule vår angst for svakhet - for de myke verdier, og vi er syke av beundring for styrke, makt og materiell velstand. Vi er på mange måter blitt følelseløse.

Tolstoj var greve og en meget velstående mann. Midtveis i livet bestemte han seg for å kvitte seg med sin rikdom for å gjenfinne sitt eget følelsesliv. Han skriver: "Kunst er alt som "smitter" menneskene med følelser, men det gjelder å smitte dem med høyverdige følelser, og på en enklest mulig måte."

*Jeg håper at vi lykkes med vår forestilling **ALDRI ELSKET JEG LIVET SÅ HØYT**, og ønsker dere hjertelig velkommen i teatret!*

Terje Hartviksen
Terje Hartviksen
Riksteatersjef

RIKSTEATRET PRESENTERER:

ALDRI ELSKET JEG LIVET SÅ HØYT

- historien om en hest

En dramatisering av Mark Rosovskij
etter en novelle av Leo Tolstoj
Oversatt av Trond Winje
Visetekster av J. Rjasjentsjev
Musikk: M. Rosovskij og S. Vetkin

Regi: Pål Øverland
Scenografi/kostymer: Anna Gisle
Koreograf: Yngve Horn
Lysdesign: Halvor Schelderup
Masker: Hanne Revold og May Britt Grondona
Musikalsk ansvarlig: Per Chr. Revholt
Inspisient/turnéleder: Pål Grønli

De som er med:

Malestokk, en vallak	Karl Sundby
Fyrst Serpuchovskij	Stein Grønli
Vjasopuricha, Mathieu, Marie	Marit Synnøve Berg
Milij, Offiser, Bobrinski	Per Christensen
Feofan, Fritz	Hans Jacob Sand
Generalen	Noralv Teigen
Stallmesteren, utroper på veddeløpsbane.....	Geo von Krogh
Vaska, kelner	Ingolf Karinen
En hoppe, blomsterselgerske, danser etc.	Ella Fiskum
Ung hoppe, cafégjest, danser etc.	Alice Mari Halvorsen

Musikere:

Erik Wesseltoft	gitar
Magne Henriksen	trekkspill
Sidsel Scheen/Elisabeth Lie/Carl Anders Sponberg	fiolin

Ellers spiller Per Christensen trekkspill, Ella Fiskum fiolin og Elise-Isabella Blakstad perkusjon i forestillingen.

Teknisk ansvarlige:

Oppsetningsleder	John Grønbold
Lysansvarlig	Rune Aspeggen
Lydansvarlig	Vibeke Blydt-Hansen
Garderobeansvarlig	Merethe Grønbold
Masker	May Britt Grondona
Rekvisitor	Ole Thon
Sufflor	Elise-Isabella Blakstad
Tekniker	Timo Isola

Kostymer og kulisser er laget på Riksteatrets systue og verksteder under ledelse av Solveig Engh, Jens Melsom og Johannes Markeng.

Forestillingen varer i ca. 2 1/2 time pluss pause.

Fotografering og lydbåndopptak under forestillingen er ikke tillatt.

Vi ber publikum stenge av alarmen på digitalur.

Premiere Bø i Telemark den 23. september 1994

DET HANDLER OM Å LEKE

Intervju med instruktoren Pål Overland

- *Jeg vil være respektløs i forhold til tradisjonen - hvis tradisjonen er at russere skal fremstilles som folk med langt skjegg, og som triste bønder og en overklasse som er overflatiske skurker, så blir det en tegneserie-förenkling av hva dette egentlig dreier seg om!*

Det jeg vil finne, er tekstens egen klang. Ethvert skuespill, når det står helt ferdig, vil være helt løsrevet fra oppbavsmannen eller -kvinnen - og det er viktig å se på det der og da, og ikke i forhold til forfatteren, sier Pål Overland.

- *Er det noen spesiell grunn til at nettopp dette stykket ble valgt?*

- Det henger sammen med gammel kjærlighet til russisk kultur. Dessuten har det samarbeidet jeg hadde med den nå avdøde skuespilleren Tor Hjorth-Jenssen, gjort at jeg fattet interesse for stykket. Hjorth-Jenssen spilte hovedrollen i dette stykket ved Rogaland Teater i Stavanger i 1979.

- *Hva kan du fortelle om stykket?*

- Selve stykket er en klassisk, folkelig historie, basert på en novelle av Leo Tolstoj. Det er en allegori, og slett ikke vanskelig tilgjengelig. Jeg vil kalle det "en musikalsk fabel". - Det er en tekst om selve livet, og et stykke til ettertanke, slik alle klassikere er. Det handler om fornedrelse, og om storhet i fornedrelsen. Jeg kan gi tre stikkord: Storhet, fornedrelse og håp. Tre ord som i seg selv er paradokser - og der er det faktisk en innbyrdes strid mellom novellen og dramatiseringen: Dramatiseringen er det håp i - novellen er det ikke håp i. I novellen ser vi tydelig Tolstojs filosofi om at den individuelle, den frie vilje ikke eksisterer, men at man er en del av

det hele - av "livets elv", men denne filosofien er ikke fremtredende i denne dramatiseringen. Hvis man bare skal la seg slakte, blir det passivitet. Teatret må alltid stå for det å kjempe. Det må være et håp for mennesket - og for menneskets rett til å leve. Det guddommelige i mennesket må alltid forsvares!

- *Vil du kalle stykket morsomt eller spennende?*

- Dette er en spennende historie, fortalt med varme og humor. For mange nordmenn er "Mot i brøstet" festlig. Det er ikke den type komikk i stykket, selv om det ligger masse humor i det. Fremfør alt er dette en glimrende dramatisering fra Gorkij-teatret av Tolstojs novelle.

- *Gorkij-teatrets sjef, Tjovstogov, sa i 1977 at: "Dette er en dypt moralsk fortelling om liv og død, om det onde og det gode.... gjennom det som skjer med besten, fortelles det om den russiske bonde. Og det er verken mer eller mindre enn en tragedie, selv om det dreier seg om en best..."*

- Når vi snakker om den russiske bonden snakker vi om et tungt landskap: For det første var han

livegen, for det andre var han analfabet. Han levde under umenneskelige kår. Han var en trell. Sett fra Sovjet-systemet i 1977 var det nok naturlig å peke på dette. For meg er det interessante: Hva assosierer jeg med trelen til enhver tid?

- *Teksten i dette stykket inneholder poesi og ord til ettertanke?*

- Ja, men først og fremst synes jeg teksten inneholder en invitasjon til lek - fordi leken er både forferdelig alvorlig og konsekvent, samtidig som den stiller store krav til deltakerne. Den spiller hele tiden elementer som den nesten ufattelige virkeligheten inneholder. Å spille teater heter jo "to play" - å leke - på engelsk. Og det er det alt handler om i teatret: Å leke.

Hvis teater blir for alvorlig har det en hang til å bli selvhøytidelig og distanserende fra publikum. Så man må være generøs, og invitere publikum til deltagelse i leken. Derfor må forestillingen være åpen og utadvendt i formen.

- *Grunnen til at du har valgt Karl Sundby i rollen som besten, Målestokk, er det at du vil ha frem en gjøgglende stil?*

- Ikke bare. Karl er en vel så stor tragiker som han er komiker. Han er en sjelden begavet skuespiller med et optimalt talent, og det er en forutsetning for å spille denne rollen.

- *Hva handler stykket om?*

- Om å leve. At det å *leve* er i seg selv en slags fornedrelse. Den har

mange forskjellige sider, fra det seksuelle til det åndelige. Det å leve handler på en måte om å fornedre skaperverket - å bruke det man har fått utdelt. Derfor handler det også om å forvalte det pund man har fått utdelt. Håpet er at man klarer å nå en slags erkjennelse av det man gjør mot seg selv og sin neste. Det er problemet - og det er også det denne teksten kretser rundt. Og tydeligst syns jeg man ser det hos fyrsten -her spilt av Stein Grønli. Han har skjønnhet, penger og muligheter, - en suksessvelsignet mann som går til grunne fordi han ikke ser hva han selv gjør. Han behandler til og med hesten slik at den blir krøpling. Samklangen mellom mennesket og dyret er vesentlig her. Vi kan se mennesket speiles gjennom dyret og omvendt, og det syns jeg er interessant og genialt gjort fra Tolstojs side.

- *Blir dette er forestilling i "Tolstojs ånd"?*

- Når man jobber med *virkelig* "kjente" forfattere, som f.eks. Tolstoj eller Ibsen, er det ytterst viktig for en instruktør å nærme seg dem med en viss *respektløshet*: Ikke i forhold til dikteren, men ut fra tradisjonen, fordi en forfatter som Tolstoj, veldig fort blir opphøyet og satt på en pidestall. "Dette mente Tolstoj", sier alle, selv om man overhodet ikke kjente mannen. Mannens liv og mannens meninger er for meg mer uvesentlig. Det er teksten i seg selv, hva den sier meg, og hva jeg kan få ut av den her og nå, som interesserer.

I Norge lider vi under dette grusomme tradisjonstvingende: Sånn skal det gjøres, for slik har det alltid vært gjort! Vi

Pål Overland har tidligere gjestet Riksteatret både som skuespiller og som instruktør, og er nå ansatt som kunstnerisk konsulent for ett år under teatersjef Terje Hartviksen.

"konserverer" både Ibsen og Holberg. Det er utrolig avgrensende og reduserende.

- *Du kaller dette "totalteater" - hva mener du med det?*

Jeg vil kalle den formen jeg setter opp stykket i "Totalteater". Med det mener jeg at man bruker alle de elementer som teatret har til rådighet for å fortelle denne historien. Vi bruker musikk, vi bruker bilder, vi bruker lys, vi bruker farger, - men først og fremst bruker vi det mest elementære og det rikeste som teatret rår over: Mennesket. Mennesket i all sin fornedrelse og i all sin storhet.

Den spillestilen hvor ting er "liksom-ekte" tror jeg ikke på her.

Jeg vil her arbeide med "gestalt-teater" eller fremstillings-teater, som handler om å finne ut hvordan jeg vil vise f.eks. et menneskes smerte, eller en hest som løper, - og hvordan skuespilleren vil kunne vise det. Dyr har også et kroppsspråk, og vi jobber mye med hele det fysiske mønsteret til dyret.

Jeg ønsker en bevisstgjøring for hele ensemblet av disse elementene. Man skal f.eks. ikke sette lys på en aktør bare for at han/hun skal bli sett, men bruke lyset til å lage "bilder" som hos f.eks. Rembrandt, for å få et uttrykk. Symbolikken i detaljene er viktig: En maske med en strek - et lukket øye -. Alle disse elementene *må* både skuespillerne og teknikerne være bevisste på. Det må bli et kollektivt samspill. Det er det jeg mener med "totalteater": at man bruker absolutt alle teatrets elementer og muligheter.

- *Jeg vil lage en slags "billedbok" over et liv, der man blar gjennom høydepunkter, akkurat som når man tenker tilbake på sin barndom. Jeg vil prøve å gjøre dette til noe som er vakkert og heslig på samme tid.*

- *Dette er også en musikalsk fabel?*

- Ja, musikken utgjør en stor del av forestillingen - og den er både sanglig og illustrativ. Vi bruker den russiske originalmusikken, som er innvevd i handlingen hele tiden. Den er slik som teatermusikk skal være, at musikken ikke er det vesentlige, men likeverdig med teksten. Stilmessig ligger den på en måte midt mellom russisk folklore og Paul Dessau, med bl. a. kontrapunkter, overraskende temposkift etc.

Tegning: Ake Bergqvist

- Anna Gisles scenografi avspeiler kanskje noe av det du sier om at du vil være litt uerbødig overfor tradisjoner?

- Anna Gisle og jeg har jobbet sammen med atskillige oppsetninger. Hun assosierte den metalliske blåfargen hun har laget på scenografien med teksten, og denne sceneløsningen har jeg da "kjøpt". De elementene som scenerommet assosierer til er "blod, jern, melk og metall", eller et konglomerat av det.

Det vi ellers har etterstrebet i vårt samarbeid, er å skape en arena, en spilleplass, hvor man finner frem til et minste felles multiplum som både er skjønt og heslig på samme tid; samtidig som det gir kraft til å spille frem den historien Tolstoj her forteller.

M. Hj.

MARK ROSOVSKIJ

Gjennom dramatiseringen av Leo Tolstojs novelle "Historien om en hest", ble Mark Rosovskij et kjent og aktet navn i teaterkretser over hele verden. Men det droyde likevel noen år inn på 80-tallet innen han fikk anledning til å gjøre sin første helt egne oppsetning av sitt suksessykke. Mark Rosovskij er født 3. april 1937, og startet i begynnelsen av 60-tallet et studentteater ved Moskvas universitet, "Vårt hus", som snart var velkjent over hele Sovjetunionen. Her spilte man kabareter og dramatiseringer av russiske noveller og fortellinger på en respektløs og svært spesiell måte, med mye musikk og sceniske opptog. "Vårt hus" ble et stadig mer profesjonelt ensemble, skuespillerne begynte å få tilbud fra større og etablerte teatre, men de valgte å bli hos Rosovskij i håp om at gruppen skulle få et eget teater. Men i 1968 ble forelesningssal 7 på universitetet stengt, der "Vårt hus" hadde holdt til, og skuespillerne ble

husville. Noen år senere fikk de mulighet til å spille i litteraturmuseets lokaler. Der fantes riktignok bare ca. 100 tilskuerplasser, men her kunne man likevel presentere oppsetninger som vakte oppmerksomhet. Rosovskij begynte å jobbe som gjesteregissør ved de større teatrene, og med strålende resultat. Men hans eget ensemble ble lagt ned. Amatørstempelen og bakgrunnen som studentteater gjorde at "Vårt Hus" ikke helt ble akseptert. Dessuten sto man kanskje en anelse for fritt, og laget et altfor "frittenkende" teater. Visse røster hadde t.o.m. synspunkter på om Mark Rosovskij, en jøde, fritt skulle få husere med de stolte russiske klassikerne! I begynnelsen av syttiårene kom Rosovskij til Leningrad, der han foreslo å sette opp sin egen dramatisering av "Historien om en hest". Han begynte på arbeidet, men etter en tid tok sjefsregissøren Tovstonogov selv over regiansvaret. Forestillingen ble en formidabel suksess, og ble sendt på turné rundt om i hele Europa.

DISSE MØTER DU PÅ SCENEN:

KARL SUNDBY

Karl Sundby gjester Riksteatret for første gang i rollen som Malestokk. Han gikk ut fra Statens Teaterhøgskole i 1975 og har jobbet som skuespiller ved institusjonsteatrene i Bergen, Stavanger og Skien. Deretter har han vært frilanser og hatt engasjementer både ved Oslo Nye Teater og ved Nationaltheatret. Han har dessuten medvirket i film, TV og radio.

Karl Sundby debuterte i 1988 både som dramatiker og instruktør med stykket "Revansj" ved Det Apne Teater i Oslo. Hosten 1989 satte han opp sitt eget stykke "Sorte fugler" på Oslo Nye Teater. "Mamsepapsen", en monolog av og med Karl Sundby, ble spilt på Nationaltheatret og vist i NRK-fjernsynet. Stykket vant Norsk Kassetavgiftsfonds pris for beste enakter for barn i 1992. I fjor sommer gikk hans forestilling "Barcelona Bar" for fulle hus på Det Apne Teater i Oslo. Denne sommeren ble "Mandag - ikke si det er mandag" av Karl Sundby spilt på Det Apne teater.

PER CHRISTENSEN

Per Christensen er en gammel ringrev i norsk teater, med 40 års fartstid som skuespiller og instruktør. Han har blant annet vært regiansvarlig for fjernsynsserien "Jul i Skomakergata". Videre har han undervist på Universitetet i Oslo i teatervitenskap og medvirket i en rekke norske spillefilmer som skuespiller. Han hadde hovedrollen i Fjernsynsteatrets serie om skipsrederen Anders

Jahre, og spilte direktør for en industribedrift på Vestlandet i "Vestavind". I sommer hadde han hovedrollen i Karl Sundbys stykke "Mandag - ikke si det er mandag" på Det Apne Teater i Oslo.

STEIN GRØNLI

Stein Grønli har vært fast ansatt ved Riksteatret siden 1976. I vinter spilte han Simon Darre i suksessforestillingen "Kristin Lavransdatter", som ble spilt under OL på Lillehammer, og senere på Riksteaterturné. I fjor høst spilte han en av hovedrollene i "Ola fra Sandefjord" av Barthold Halle. Stein Grønli har spilt i alt fra engelske komedier til norske klassikere. Hans siste store Ibsenrolle var Dr. Stockmann i "En Folkefiende", våren 1993.

MARIT SYNNOVE BERG

Marit Synnøve Berg er født i Stavanger i 1964. Etter Statens Teaterhøgskole var hun ansatt ved Teatret Vårt i Molde i tre år. Der spilte hun bl. a. Nora i "Et dukkehjem", og den siste store oppgaven var i Veøy- spelet "Tusen år" - ein sommardag" av Edvard Hoem og Henning Sommerro. De to siste årene har Marit Synnøve Berg vært ansatt ved Teater Ibsen i Skien og spilt i flere forskjellige produksjoner, bl. a. "En utstoppet hund", "Kongsemnene" og "Apen". Hun har også medvirket i TV-serien "Fortuna", som den blinde Grete Steffensen.

HANS JACOB SAND

Hans Jacob Sand er en allsidig skuespiller med erfaring både fra teater, fjernsyn og film. Han var engasjert i flere oppsetninger på Nationaltheatret i begynnelsen av 80-tallet, og spilte senere på Oslo

Nye Teater. I denne perioden hadde han også roller i NRK-Drama, der han spilte i to Bjørneboe-oppsetninger og i Erling Pedersens "Blindgjenger". Deretter var han ansatt ved Teatret Vårt i Molde i fem år, hvor han bl.a. spilte han Krogstad i "Et dukkehjem". Fra 1990 til -94 var han ved Trøndelag Teater, hvor han bl.a. spilte Edmund i "Kong Lear" og Pasja i "Kjære Jelena". Hans Jacob Sand har ellers hatt roller i filmer som "Blackout", "Over grensen" og "Sigurd Drakedreper".

NORALV TEIGEN

Trass i flere år ved Nationaltheatret og senere fire års permisjon for å ta sjefsstillingen ved Sogn og Fjordane Teater, har Noralv Teigen hort til Riksteatrets faste stab lengst av alle. Han har hatt et langt og svært mangesidig teaterliv som skuespiller, instruktør, teateorganisator, skribent og dramatiker. Dessuten har han opp gjennom årene hatt utallige institusjonsprogrammer over hele landet. Neste år er det 40 år siden han debuterte på Folketeatret mens han ennå var elev på Teaterskolen. Han har spilt i det meste, fra musikkteater til samfunnsdrama, fra klassisk gresk teater til farse og lystspill. Av roller kan nevnes "Peer Gynt", Rektor Krøll i "Rosmersholm", Holmengrå i "Segelfoss by og Kansas Will i "Oklahoma". Siste sesong spilte han i "Ola fra Sandefjord", og mange vil nok huske ham som Mattis i "Ronja Roverdatter" i 1993.

GEO VON KROGH

Geo von Krogh var allerede i 1976 på turné for Riksteatret. Han har siden hatt diverse roller i

Radioteatret og Fjernsynsteatret. Videre er han en mye brukt skuespiller i norske filmer. Han spilte bl. a. Den gamle sjøulken i Nils Gaups film "Håkon Håkonsen", Legen i Vibeke Løkkebergs "Måker", Dr. Thorvald i "Kalle og englene" og Talemagukken i filmen "Koloss". Dessuten har han spilt Dovregubben, Hegstadbonden, Ungen m.fl. i "Peer Gynt" ved Golåvannet, der Riksteatrets Per Tofte spiller Peer. I dag er han frilansskuespiller med medisinsk embetseksamen, spesialist i psykiatri foruten at han har eksamenspapirer fra Statens Teaterhøgskole.

INGOLF KARINEN

Ingolf Karinen er i Riksteatrets faste skuespillerstab, og det har han vært siden 1974. Han er en allsidig skuespiller og gir førsteklases tolkninger i så vel alvorlige dramaer som typiske farser. Ingolf Karinen har også hatt store roller i familieforestillinger som "Ronja Røverdatter", "Kaptein Sabeltann" og "Kjell Pell Potitskrell". De to sistnevnte er faste innslag i Dyreparken i Kristiansand hver sommer. Ingolf Karinen har også medvirket i flere filmer og TV-produksjoner.

DANSERE:

ELLA FISKUM

Ella Fiskum er født i 1972, og oppvokst i Trondheim. Hun er utdannet ved Statens Balletthøgskole 1988-1990, og har videre hatt privatstudier hos Natalia Papinashvili i Leningrad og Oslo, og John Cranco Statlige Ballettakademi i Stuttgart. Som frilanser har hun medvirket i bl. a.

"Damen med hunden", konsert til støtte for å få operaen til Vestbanen, Oslo Konserthus, "Salomos Høysang" og har flere ganger opptrådt i NRK. Hun danset tittelrollen i "Kristin Lavrandsatter" på Black Box i Oslo i vinter, en forestilling som inngikk i LOOCs offisielle OL-program. I vinter har hun også opptrådt i bl.a. New York og Oslo med en egenkoreografert forestilling "Sorrowfull Song". Hun har mottatt flere stipendier, bl.a. fra Norsk Kulturråd og fra Trondheim kommune.

ALICE MARI HALVORSEN

Alice Mari Halvorsen er født i Harstad 1971. Fra 1983 til -84 studerte hun i USA ved Ballet Arts School i San Antonio, Texas. Deretter studerte hun ved Operaens Ballettskole og Fagerborg videregående skole fra 1984 til -90. Videre dansestudier har hun hatt i Sverige på Ballettakademien i Göteborg fra 1990 til -92. Alice M. Halvorsen har opptrådt som danser for Dr. Alban og koreografert flere danseshow i Göteborg. Siden har hun studert Vaganova-teknikk ved Natalia Papinashvili fra 1993 til -94, hvor hun i denne tiden også har arbeidet som ballettpedag og for barn ved samme skole.

MUSIKERE:

ERIK WESSELTOFT

Erik Wesseltoft er musiker og har komponert både teatermusikk og jazz. Han har utdanning fra Musikkonservatoriet, med eksamen i klassisk gitar. Han har vært ved Riksteatret siden 1978, og har hatt ansvaret for flere oppsetninger ved teatret, både for arrangementer og

akkompagnement. Den første forestillingen hans på Riksteatret var "Trost i taklampa". Erik Wesseltoft har arrangert og komponert musikken til flere oppsetninger, og spiller el-bass, el-gitar og akustisk gitar.

MAGNE HENRIKSEN

Magne Henriksen har trekkspill og melodisk slagverk som spesialitet. Han har hatt musikkarrangementer for de fleste institusjons-teatrene i løpet av de siste tjue år. Han spilte bl.a. vignett-musikken til Frokost-TV i 1986, og programmet "Ship-o'hoi" i 1990.

SIDSEL SCHEEN

Sidsel Scheen spiller fiolin i stykket. Hun har utdanning fra Norges Musikkhøgskole, har studert ett år i Budapest ved Litz-akademiet. Deretter har hun hatt halvårsvikariater i Oslo Filharmoniske Orkester, vært ansatt ved Den Norske Operas Orkester og spilt i Det Norske Kammerorkester. Sidsel Scheen er i dag frilans.

MUSIKALSK ANSVARLIG:

PER CHRISTIAN REVHOLT

er utdannet pianist, og har i flere år vært fast musikalsk konsulent ved Riksteatret. Han er også ansatt som kapellmester ved Nationalteatret. Som arrangør og orkesterleder har han hatt det musikalske ansvaret for en rekke oppsetninger ved de fleste av teatrene i Oslo. På Riksteatret har han vært musikalsk ansvarlig for bl.a. "Piaf", "Ai ai for ein artig krig", "Trollmannen frå Oz" og "Aldri elsket jeg livet så høyt". Han har komponert musikken til forestillinger som "Mowgli", "Eufemianatten", "Gjest

Baardsens siste flukt", "Ronja Røverdatter", "Nesegrevet" og høstens dukketeater-forestilling "Da tiden kom til verden".

Per Chr. Revholt er den eneste norske komponist som noen gang er invitert til The Royal Shakespeare Company i England. Han ble "headhuntet" til å komponere ny musikk til deres Peer Gynt-oppsetning i år, en kritikerbejublet forestilling som har vært spilt både i London og Stratford-upon-Avon, og fremdeles går for fulle hus i England.

**KOREOGRAF:
YNGVE HORN**

Yngve Horn, født 1955, har utdannelse som danser og koreograf fra Oslo, København, London og Stuttgart. Han har danset og koreografert ved Nasjonalballetten (tidl. Operaballetten), Cullbergballetten, Norsk Danseteater og Tigerstaden Danseteater. I tillegg har han koreografert en rekke oppsetninger for Det Norske Teater, Nationaltheatret, Trøndelag Teater samt for fjernsyn og film.

**SCENOGRAF:
ANNA GISLE**

Anna Gisle er svensk, men har jobbet mye i Norge, hvor hun har laget scenografi til en rekke forestillinger gjennom årene.

Hun har utdanning fra scenografiskoler i London og i Wien, og var en tid fast ansatt ved Stora Teatern i Göteborg, og en periode ved Malmö Stadsteater, men har for det meste jobbet som frilanser, og pendlet mellom Norge og Sverige. Oppgavene har vært mange og varierte, og for uten oppgaver ved Dramaten i Stockholm har hun jobbet ved de fleste teatre i Norge, og ved Den Norske Opera. Anna Gisle har tidligere laget fantasifulle og vakre scenografier til Riksteatrets oppsetninger, bl.a. jobbet hun sammen med Thea Stabell med Peder Cappelens "Trollspill", med "My Fair Lady", og med "Lille Eyolf".

Kostymetegning av Anna Gisle.

*Tolstoj sto og snakket med en mager og skabbet merr.
Han strok den over ryggen og hoisket den forsiktig i
oret, mens hesten lyttet med tydelig interesse.
Deretter oversatte han dyrets følelser for oss som sto
der. For meg kunne han ha fortsatt i evigheter.
Han hadde nådd inn til det stakkars dyrets innerste
sjel, og tatt meg med seg.*

Joan Turgenejev.

Litografi: Frans Widerberg.

HESTENS ØYE

Dypest
i hestens øye,
det dunkle, det gripende ømme,
dypt
bak det såre gjenspeil
av funklende marker med gress,
dypt
i et gyllenbrunt landskap,
det, jordens vemodigste,
gjenser jeg mennesket,
vergeløst, nakent,
gjennomglødet av livet.

Astrid Hjertenes Andersen

*"Midt i innbegningen, som lå badet i månelys, sto den høye, magre vallaken.
På ryggen bar han den høye salen med den spisse salknappen.
Hestene sto urørlige og i dyp taushet omkring ham, som om de hadde fått vite noe
nytt og usedvanlig om ham. Dette er hva de har fått vite."
(fra "Historien om en hest").*

SAGT OM "HISTORIEN OM EN HEST":

"Disse korte timer i tilværelsens mørke masse når man forstår noe nytt... Hvor ubegripelig lokkende tilværelsen er! Føllet som springer gjennom millioner av år for å bli til! Vrinsket som letter gledens trykk! Kjærligheten som får de elskende til å bygge himmelhvelvet! Døden som sooper forbi, mens himmelen revner og revner.... Eros som guddommelig lek. Kastrasjonen som den ytterste tortur..... Som barn ante man det: at man er det man ser. Som voksen beskytter man seg: av frykt, av avsky, av latskap, av fordømmelse. Og så, gjennom et mirakel å fastslå dette, som man visste når man elsket, når man var forlatt, når man (nesten) døde....

*Den svenske forfatterinnen Sara Lidman
etter å ha sett "Historien om en hest"
ved Gorkij-teatrets gjestespill i Stockholm i 70-årene.*

RUSSLANDS ANNEN TSAR

av Geir Kjetsaa

"Dette mennesket er gudelikt!" utbryter dikteren Gorkij i sine erindringer om dikteren Tolstoj. Kanskje er det nettopp evnen til å gripe om selve livet som er det mest karakteristiske trekk ved Tolstojs diktning. Livet selv kommer oss i møte som umiddelbart sanset virkelighet.

Tolstoj var ikke bare skaperen av monumentale romaner som "Krig og fred" og "Anna Karenina".

Uatskillelig fra dikteren er tenkeren Tolstoj, mannen som fordømte vold og forfektet menneskets omskapning på grunnlag av en enkel, udogmatisk kristendom. Og endelig har vi personligheten Tolstoj - "Russlands annen tsar" - og verdens våkne samvittighet.

Naturen og mennesket kjente han som ingen annen dikter. Men også dyrene. "Hvorfra har kunstneren fått en slik evne til å trenge inn i dyrets psyke?" undret Georg Brandes seg etter å ha lest "Historien om en hest".... "å forstå dyrets "sjel", å gi en slik analyse av en umælende hests psykologi - det talent er bare gitt de få utvalgte". Like begeistret var dikteren Turgenjev over Tolstojs evne til å skildre hestens tanker og følelser: "Lev Nikolajevitsj, De må ganske bestemt ha vært en hest i en tidligere tilværelse!"

Tolstoj var som hele skapelsen, og det er uråd å bringe hele hans erfaring inn i et enkelt logisk mønster. En nøkkel til forståelse av hans diktning ligger likevel i ord som spontanitet, frihet og bevissthet.

Tolstoj hadde en religiøs krise i slutten av 1870-årene. Kjernen i den innsikt han kom frem til har han selv formulert i ordene "bevissthet om Guds vilje". Han hadde sterk tro på at det enkelte mennesket var noe enestående, og at menneskelige forhold måtte bygges på den enkeltes samvittighet.... "Frelsen ligger ikke i ritualer eller i at man bekjenner seg til en bestemt religion," skriver Tolstoj, "men i at man klart forstår meningen med sitt liv."

I Tolstojs tese om å komme til bevissthet om Guds vilje er likesom alt kuttet ned til et minimum. Men i praksis skulle det vise seg at tesen var brysom nok for det menneske som tok den alvorlig. Og det gjorde Tolstoj.

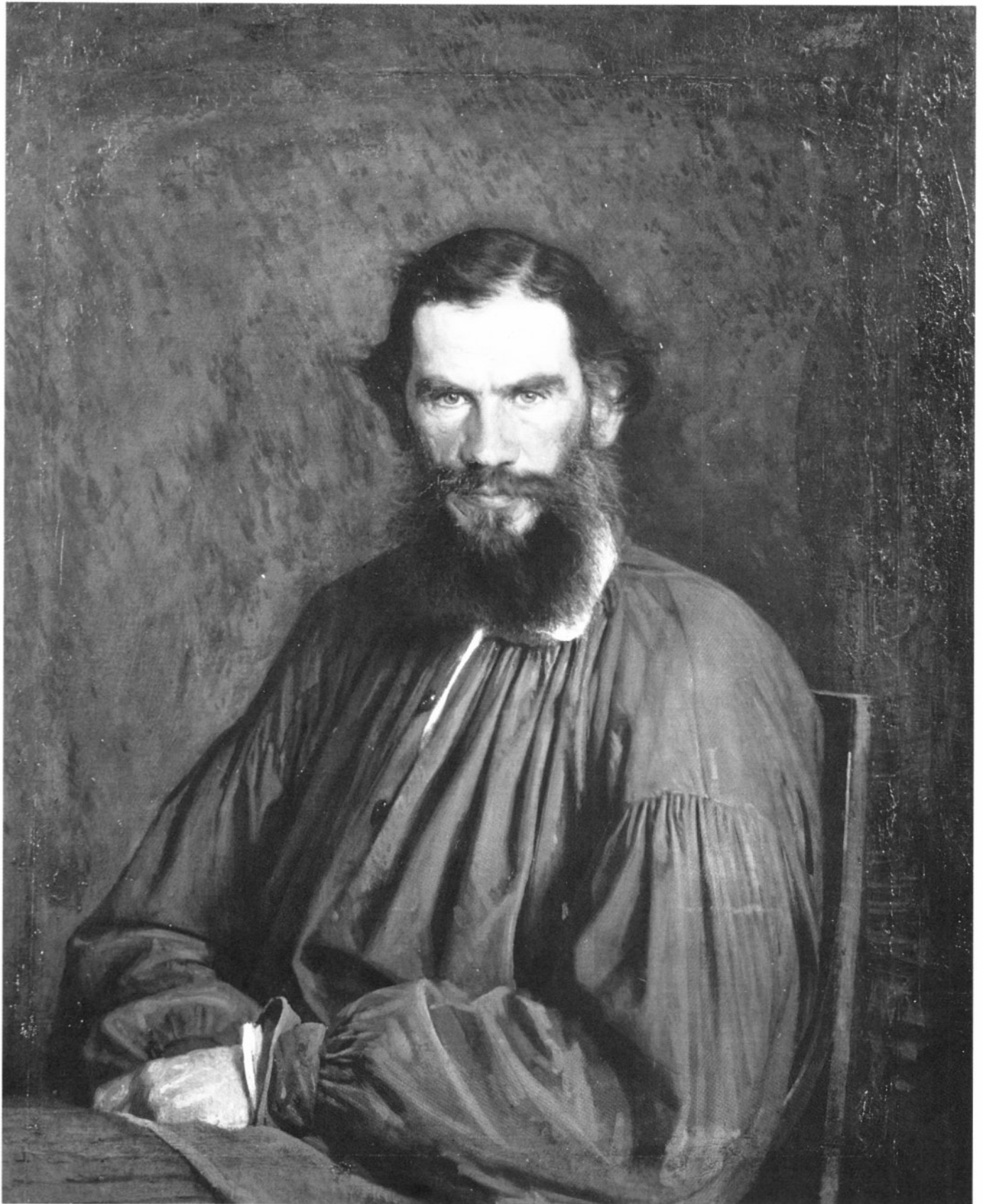
Ved inngangen til vårt århundre var det bare Lenin som hadde en tilsvarende innflytelse på russerne. Men deres veier var totalt forskjellige: Lenin forkynte vold og revolusjon, Tolstoj forkynte kjærlighet og brorskap. "Skal mennesket kunne befri fra sin trelldom", skriver Tolstoj, "kan det bare skje gjennom kristendommen, ved at loven om vold erstattes med loven om kjærlighet. Å godta at vold må besvares med vold betyr en rettferdiggjørelse av menneskelige laster som hevn, begjær, hovmod og ondskap. Å leve etter kjærlighetens lov innebærer derimot å fjerne de onder som statsmakten har skapt, og da vil en ny verden åpenbare seg for menneskene: Folk vil ikke lenger være splittet og bruke sine krefter på å forberede krig. Vi vil ikke lenger leve i vanvittig overflod på den ene side og i enda mer vanvittig fattigdom på den andre."

I voldens, overflodens og fattigdommens tidsalder har budskapet fra Tolstoj såvisst ikke mistet sin gyldighet. Og på samme tid kan han gi oss håp. Hans verker rommer ingen fortvilelse: Det er menneskene som har misforstått sin sanne natur og skapt sin usle verden av vold og nød. Men ved å følge sin bevissthet om Guds vilje er menneskene i stand til å sone sine villfarelser. "Oppstandelse" kaller han sin siste store roman.

Der er ingen utilgivelig synd i Tolstojs verden.
der er oppstandelse.

Geir Kjetsaa er professor i russisk litteratur ved Universitetet i Oslo.

Fortellingen "Historien om en hest" ble påbegynt i 1861, men ferdigskrevet i 1885, etter at Tolstoj skrev sitt storverk "KRIG OG FRED". Novellen ble dramatisert for Gorkij-teatret i Russland av Mark Rosovskij i 1976, og ble spilt første gang på norsk ved Rogaland Teater i 1979, med Thor Hjorth-Jenssen i hovedrollen.

All ondskap oppstår av mangel på kjerlighet"
Leo Tolstoj

MENNESKEHETS-MENNESKET

av Björg Jonsson

Det er blitt sagt om Leo Tolstoj at så lenge han levde, var han sin egen krigsskueplass. Han forandret seg stadig, var aldri den samme, forkastet det han elsket, elsket det han forkastet, alltid i bevegelse, alltid i kamp med motstridende følelser. Og i tur og orden ble han selvfølgelig forherliget og utskjelt. Han var "menneskehets-mennesket", som Gorkij kalte ham.

Mange skrev bøker om denne dikteren. Tolstojs død virket så enormt på samtiden at mange i ramme alvor trodde at hans patetiske siste timer innvarslet et nytt kapittel i verdenshistorien. Merkelig nok var selveste Stefan Zweig en av dem, eller rettere sagt: Tolstojs død ga ham en mektig visjon av t i d e v e n d e. Stefan Zweig har i "Sternstunden der Menschheit" tatt for seg vesentlige sider i sivilisasjonen da historiens dør beveget seg på sine hengsler. For eksempel da tyrkerne beleiret Wien og ble slått tilbake. Eller da Karl Martell slo araberne. Derved vendte de på historien. Den aldrende Goethes forelskelse i en ung pike.

Og Leo Tolstojs dødsstund.

Alt dette oppfattet han som eine Sternstunde der Menschheit - en menneskenes skjebnестund. Leo Tolstojs siste ord ble: Jeg elsker sannheten...jeg elsker Sannheten.

Tolstojs eldste datter, Tatjana, ble født i 1864 og ble 86 år gammel. Som alle Tolstojs barn - og også alle andre i hans nærhet - skrev Tatjana dagbok om skaperen av mesterverkene "Krig og fred" og "Anna Karenina". Hvert ord han ytret, hvert innfall han hadde, ble skrevet ned. Tolstojs evne til å få omverdenen til å være opptatt av ham var bentfrem frapperende, og når det gjelder hans tre døtre, var alle i hver sin dagbok mest opptatt av å være farens yndling.

Tatjana tenkte bestandig på faren, hun var fullstendig dominert av hans personlighet og vek ikke fra hans

side før hun giftet seg 35 år gammel. Men hun ble aldri ferdig med å tenke på Tolstoj. I 1913 begynner hun så smått å redigere sine memoarer: "Barndom". I slutten av tyveårene utgir hun "Om min fars død", og som gammel dame i eksil (hun bodde da i Roma) fortsetter hun sine "erindringsbilder" om faren. Det er en enestående hengiven datters beretning om sin far som hun deler både religiøse og sosiale tanker med. Men hun har også stor hengivenhet for moren og skulle ofte komme til å være med og dempe deres gemytter overfor hverandre.

Det daglige livet på Jasnaja Poljana ble noe ganske annet enn hva den vakre, unge storbypike Sofija Andrejevna hadde vært vant til før hun giftet seg med Leo Tolstoj.

Hun er redd på det mørke gårdstunet som nå er blitt hennes hjem, og den eneste hun møter på familiegodset, er en gammel tante som bor der alene "med noen underlige mennesker", blant annet med en kvinne som nærmest er åndssvak. Istedenfor venner på besøk, er det vandrende pilegrimer som kommer til huset. Alt dette bretter datteren Tatjana i sin bok, hun forteller også om hvordan Jasnaja Poljana etter hvert ble fylt med mange barn - det ble visst tolv i alt, samt tjenerskap og guvernanter. Hun beretter om hvordan familien Tolstoj etter hvert tar del i arbeidet med bondekonene, hun forteller om sin fars opplysningsvirksomhet.

Men hun forteller også om julefeiringen og ungpikballene i Moskva, og om hvordan godseierbarna alle førte det samme livet som man gjorde hos Rostovs i "Krig og fred". Om vekslende årstider beretter hun, om latter og sang. Og om død. Kort og godt: om livet på Jasnaja Poljana. Og selvfølgelig dveler hun meget ved foreldrenes omskrevne og omdiskuterte ekteskap, om hvordan Leo Tolstoj ikke engang i arbeidstiden ville skilles fra sin hustru de første lykkelige årene; hun tok med seg et håndarbeid og satt inne hos ham uten å si et ord

*Hypp min
ganger!
Trav i dag!
I morgen
skal vi dø!*

*Slik er livet.
Bare la dem selge alt unntagen sol og best.*

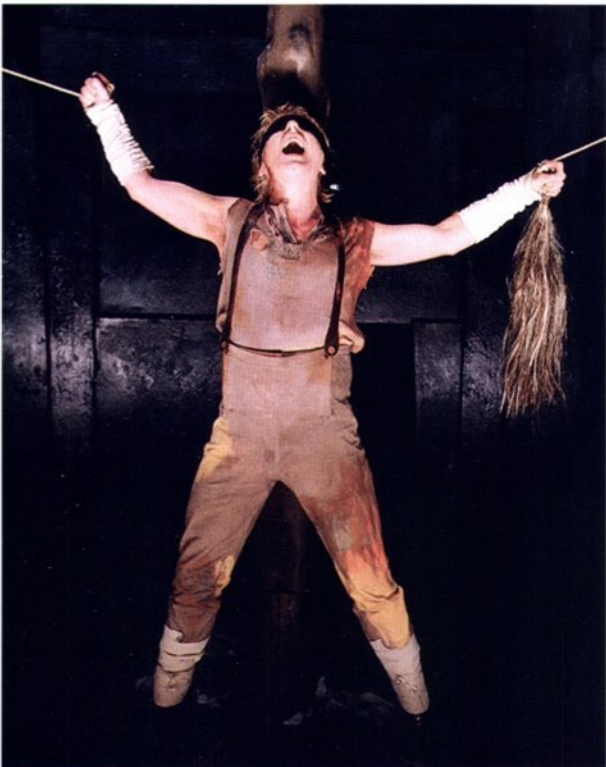
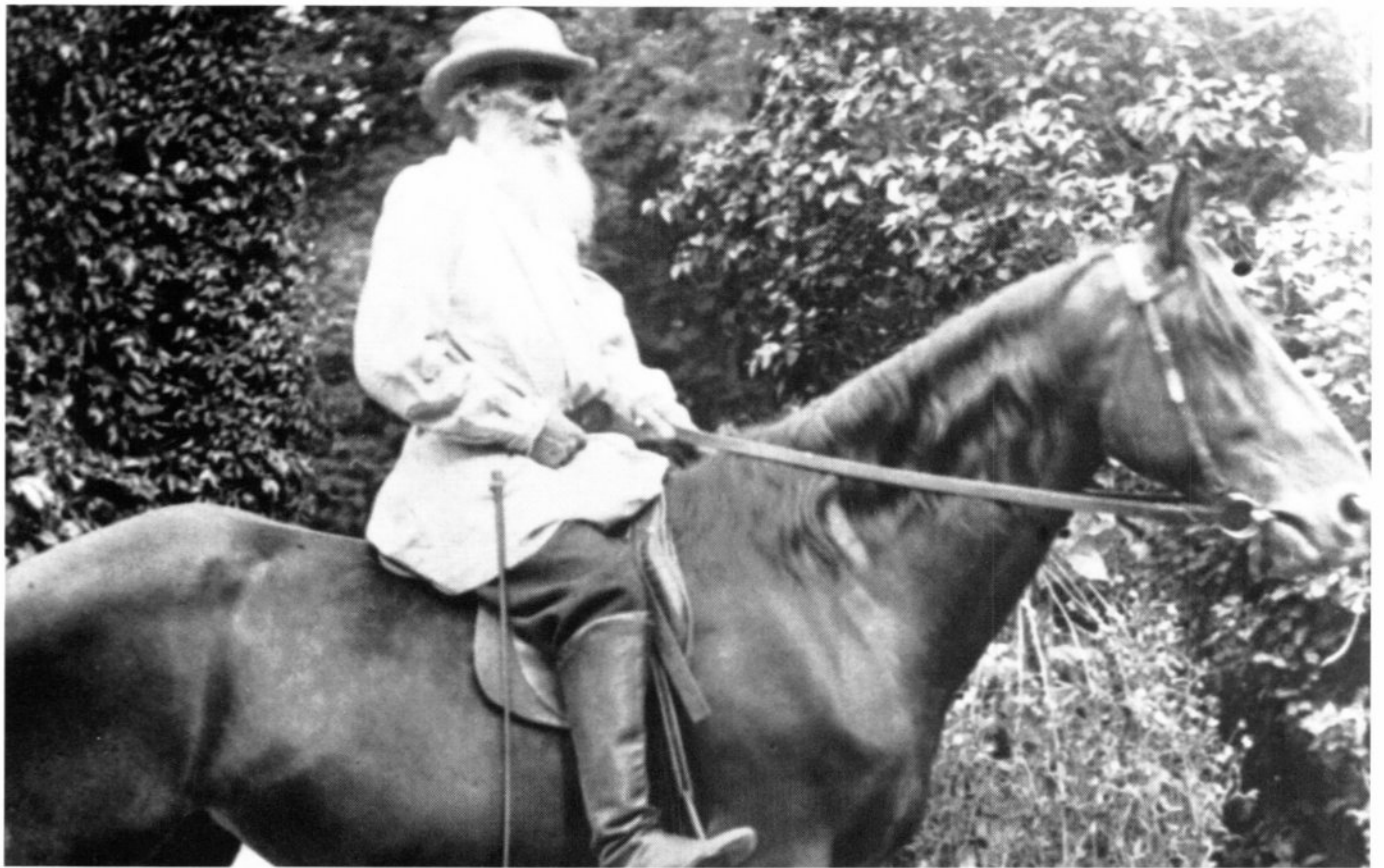

Foto fra
*ALDRI ELSKET
JEG LIVET
SÅ HØYT*
- historien om
en hest.
Riksteatret
høsten 1994.
Foto: Frits Solvang.

mens han skrev. Om kveldene renskrev hun de sidene han hadde diktet under dagens løp. Og da hun var ferdig med det, gikk hun for å underholde den gamle tanten.

Senere da Tolstoj ble verdensberømt med beundrere og disipler, kunne hun ikke lenger tenke slik han gjorde. Det var ikke bare det at hun var sjalu, hun kunne ikke bringe det offer han ønsket. Blant annet ville han kvitte seg med all eiendom og leve som de fattige bøndene rundt dem gjorde. Det ble tyngre og tyngre for ham å leve et liv i luksus og holde på med "tøv og tant,sladder og tennis". Det ble for ham etter hvert en skrikende motsetning mellom hans liv, hans overbevisning og hans samvittighet. Leo Tolstoj ventet på at noe utenfra skulle komme og befri ham fra de utålelige konfliktene i hans liv. "Stadig den samme pine. Livet på Jasnaja Poljana er fullstendig forgiftet"... "En ting piner meg mer og mer: motsetningen mellom denne meningsløse luksus og den ufortjente elendighet og nød jeg er omgitt av. Alt blir bare verre og verre, alt blir tyngre og tyngre å bære. Jeg kan ikke la være å tenke på det,jeg kan ikke la være å se.."
Men innimellom var han glad og tilfreds, antakelig fordi han hadde en voldsom indre drivkraft som hjalp

ham til stadig vekst. Han merket at han gjorde fremskritt, at han stadig opplevde nye erkjennelser.

Slik var det ikke med Sofija Andrejevna. Hun falt aldri til ro, særlig etter den store sorgen det var å miste en syv år gammel sønn. Hun gjorde mange forsøk, men alle var forgjeves og dømt til å mislykkes. Hun manglet sin manns åndelige drivkraft. Istedenfor å vokse på sine lidelser så hun tilværelsen mer og mer ut fra seg selv og sine følelser og var mest opptatt av hva andre mennesker mente om henne.

Ville hun etter sin død bli kalt en Xantippe? "Hun hadde grunn til å frykte nettopp *det*, for hun var stadig omgitt av mennesker som syntes synd på hennes mann fordi han måtte tåle så meget for hennes skyld."

Denne angst red henne hele tiden, og derfor forlangte hun å få gå gjennom alle de notater hennes mann gjorde fra dag til dag. Hun ville at alt som senere kunne gi et ufordelaktig inntrykk av henne, skulle strykes. Under et hvilket som helst påskudd og overfor hvem som helst, søkte hun ustanselig å rettferdiggjøre seg - også overfor mennesker som aldri hadde drømt om å bebreide henne noe eller fordømme henne for noe - og insisterte på å forklare

hvorfor hun ikke hadde fulgt sin mann, prøvde å bevise at det var han som hadde kommet på avveier, og trodde at hun på den måten kunne rettfærdiggjøre sine forsøk på å diktere ham hva han skulle gjøre.

Så, etter mange års indre opprør og kamp, reiser han fra Jasnaja Poljana og dør i huset til en vennlig stasjonsmester i Astopova, i det østlige guvernementet Rjazan.

Sofija, som han da hadde levd sammen med i 48 år, ble av sine barn nektet adgang til sin husbonds dødsleie. Årstallet var nå 1910. Det måtte komme bakvaskelser og fordømmelser av dem begge. Sofija overlevde sin mann med nøyaktig ni år.

Men ikke før var hun i jorden, før litteraturen om både dem selv og deres ekteskap raste som et skred utover verden. Hun var både ond og gal, og han - ja, han var falsk og hovmodig, tarvelig og trangsynt. Antakelig var det sant alt sammen. Og så var det sant at de begge var gode og snille og ydmyke og storsinnede. Jeg er sikker på at man kunne finne vitner på alle betegnelse, fra de fineste til de laveste. At de hadde et forferdelig ekteskap var sikkert også riktig. Men like riktig må det ha vært at deres ekteskap var ualminnelig godt.

Mot slutten av hans liv kom det i omløp i Russland noen naive fargestrykk som fremstilte ham med hånden på ploget, og det var i begynnelsen av århundret også enkelte biografier som i Tolstoj ikke så annet enn en besjelet profet. Ifølge hans disippel Bitjukov var hans liv et evangelium til hans ære, og når Romain Rolland skriver om hans liv, blir det en helgenbiografi om grunnleggeren av en ny religion - menneskehetens religion.

Datteren Tatjana regnet seg selv for tilhenger av tolstojismen, men hun fnyser av mesterens disipler, de prøver så altfor ofte å anlegge "Mesterens" manerer uten å forstå hans mening: "En dag la jeg merke til en ukjent ung mann midt i en flokk av mennesker som sto rundt min far, Han gikk med russisk skjorte, vide bukser og høye støvler. -Hvem er det? spurte jeg min far. Pappa lente seg over mot meg, holdt hånden for munnen og hvisket: "Han hører til den sekten som av alle de sekter jeg vet om, er meg mest fremmed og uforståelig: tolstojaner-sekten."

Leo Tolstoj var dypt religiøs. Under sin sjelelige krise - han var da i femtiårene - slår han først inn på veien til mystisisme, for så å forkaste all mystikk. Stadig denne kampen mellom det å finne en rasjonell mening innenfor troen på menneskets irrasjonell bevissthet.

Uten slike "menneskehets-mennesker" - hva ville menneskehetens utvikling ha vært? Det er vel dette Stefan Zweig hadde i tankene i sin "Sternstunden der Menschheit".

Tegning: Olaf Gulbransson.

Tolstoj-porno

Etterkommere av forfatteren Leo Tolstoj er rasende fordi godset Jasnaja Poljana blir brukt av pornoprodusenter og tvilsomme hotelleiere.

På det store godset hvor Tolstoj skrev "Krig og Fred" og "Anna Karenina", er det etablert et forlag som gir ut pornografi.

- Hensikten deres er bare å tjene penger, sier forfatterens oldebarn, Pjotr Tolstoj.

Det er også opprettet et hotell på eiendommen, "velegnet til intime sammenkomster", som det heter i reklamen. Alt kommersialiseres nå i Russland. Eiendommen ble gjort til museum av Lenin i 1921. Nå leies den ut til høystbydende. Det selges også byttetomter fra eiendommen.

DAGBLADET 27.2.93

LEO TOLSTOJ (1828 - 1910)

En kort oversikt

- 1828: Født på Jasnaja Poljana, familien Tolstojs store gods 20 mil sør for Moskva.
- 1831: Moren dør, og barnas oppdragelse blir overtatt av "tante" Toinette, en kusine av faren, som blir Leos fortrolige under hele oppveksten.
- 1837: Faren dør, og bestemoren og en annen tante, Aline, hjelper Toinette med familien. De ansetter en stab på 11 lærere til å ta seg av barnas utdanning.
- 1841: Både bestemoren og tante Aline er nå døde, og vergeretten til barna overtas av en annen tante, Pelagja, som hater Toinette. Hun skiller brutalt barna fra Toinette på Jasnaja Poljana og henter dem hjem til seg selv i Kazan.
- 1844: Tolstoj opptas på Kazans universitet. Han stryker i orientalske språk, og blir overflyttet til det juridiske studium. Men han tilbringer det meste av sin fritid med selskapelighet og lesning - først og fremst Rousseau.
- 1847: Oppgir studiene og tar seg av arven, godset på Jasnaja Poljana, med 16.000 mål jord og 330 sjeler.
- 1848: Oppgir sine planer om en reform av godset og drar til Moskva og St. Petersburg, hvor spillgjelden hans tvinger ham til å selge 22 av sine livegne.
- 1849: Forfører "tante" Toinettes hushjelp. Hun blir umiddelbart avsatt - ett av de mange ofre for Tolstojs økende appetitt for omgang med tjenestejenter og bondekoner på godset. Han hengir seg etterpå til dyp selvforakt.
- 1851: Forsøker å flykte fra sitt utsvevende liv ved å reise til Kaukasus. Her melder han seg som frivillig soldat til Krimkrigen, og skriver sin første fortelling, som blir utgitt under tittelen "Barndom", og er en umiddelbar salgs- og kritikkersuksess.
- 1854: Blir sendt til Sevastopol, hvor han forblir til Krim-krigen er over. Han forener ryggesløst hasardspill med stort mot på slagmarken og førsteklasses krigsreportasjer.
- 1855: Kommer til St. Petersburg som krigshelt. Får for første gang kontakt med den litterære verden, og kommer i krangel med samtlige i den.
- 1856: Vender tilbake til Jasnaja Poljana med nye reformplaner. Vil denne gang selge de livegne den jorda de arbeider på, og starte undervisning for dem og deres barn. Men han oppgir det i raseri over deres stahet og dype mistenksomhet. Dette er fem år før livegenskapen formelt blir avskaffet i Russland.
- 1860: Reiser til Vest-Europa, men vender hjem i dyp avsky overfor europeisk materialisme.
- 1861: Blir utnevnt til lokal meglingsmann under loven om frigjøring av livegne. Hans oppgave er å avgjøre tvister mellom godseiere og livegne om eiendomsretten til jorda, men han oppnår snart å bli hatet av begge

parter og slutter etter ti måneder. Grunnlegger fjorten skoler for bondeungene i distriktet, drevet etter "avskoleringsprinsippet", under mottoet "gjør som du vil", men han mister snart interessen.

Skriver sitt første utkast til "Historien om en hest", en allegorisk fortelling men i helt realistisk form, med tilknytning til så vel hans opplevelse av sin egen skjebne som til Kristi lidelseshistorie.

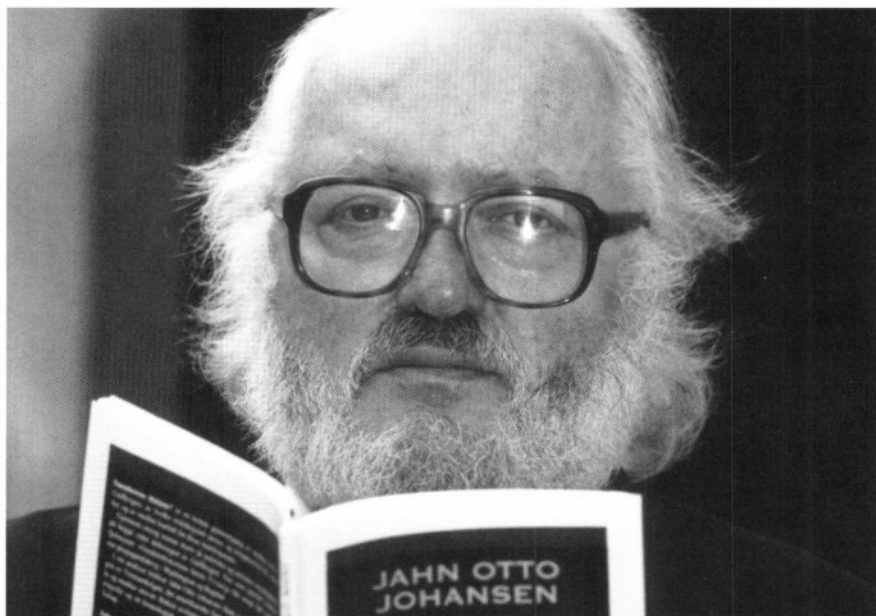
- 1862: Gifter seg med den 18 år gamle Sofija Andrejevna Behrs, idet han først tvinger henne til å lese hans personlige dagbok, der han i detalj beskriver alle sine brutale og foraktelige forhold med kvinner til da. Gjennom sitt stadig mer kompliserte og vanskelige ekteskap fortsetter de to ektefellene å lese hverandres smertelig oppriktige dagbøker.
- 1864: Begynner å skrive på sitt storverk "Krig og Fred" og arbeider med romanen i de neste fem årene, et verk som kommer til å påvirke hele den russiske og vesterlandske litteraturen. Sonja brukes som en av modellene til Nastasja Rostova, mens hun renskriver det meste av manuskriptet sju ganger.
- 1873: Påbegynner "Anna Karenina" og arbeider med den i de neste fire årene. Blir avsporet av en fornyet interesse for sine bønders utdanning og oppdragelse.
- 1879: Skriver sine "Bekjennelser", der han forteller om sin omvendelse til en ikke-metafysisk, ikke-kirkelig kristendom, som fornekter privateiendom og vold: Man skal leve asketisk, av sine henders arbeid, avskaffe staten og privat eiendom, og skape et samfunn som ligner det urkristne.
- 1881: Flytter til et stort hus i Moskva. Herfra begir han seg på sine ekskursjoner inn i slummen for å studere de fattiges kår, mens Sonja etablerer sin ukentlige "hjemmedag".
- 1883: Møter Chertkov, som blir hans disippel og som begynner å organisere tolstojismen som en sekt med strengt etterlevde dogmer.
- 1885: Fullfører "Historien om en hest", etter å ha lagt den bort i 1863.
- 1886: Skriver sitt første egentlige skuespill, "Mørkets makt".
- 1889: Feirer 27 års ekteskap med å gjøre Sofija til modell for konen i "Kreuzersonaten" - et uhemmet angrep på kvinnen og hennes foraktelige natur, og det forkastelige i kjønnslig omgang selv innen ekteskapet.
- 1901: Bannlyses for sine angrep på kirken, til tross for at han nå over hele verden anses for samtidens store profet. Hans tankegang får sterk innflytelse på mange radikale tenkere, og "disipler" valfarter til Jasnaja Poljana, dit han nå flyttet.
- 1910: Reiser hjemmefra midt på natten, på flukt fra den endeløse krigføringen mellom sine tilhengere og sin fullstendig isolerte kone og familie. Begir seg sørover, men blir syk på toget, og blir sengeliggende hos stasjonsmesteren i den lille landsbyen Astapovo. Her dør han en uke senere, mens stasjonsmesterens hus beleires av verdenspressen.

DET EVIGE RUSSLAND - EKSISTERER DET FORTSATT ?

av Jahn Otto Johansen

For 20 år siden - den gang Sovjetunionen eksisterte, kommunistpartiet hadde maktmonopol og marxismen var den offisielle religion - dro jeg på en personlig pilegrimsferd til kirkebyen Zagorsk med Leo Tolstoj i bagasjen. Jeg hadde selvsagt lest hans store romaner - "Krig og fred" og "Anna Karenina" - mer enn en gang, og jeg var også fortrolig med mesterens noveller, f.eks "Historien om en hest". Jeg hadde på reiser i det uendelige Russland ofte gjort den erfaring at dersom man kunne henvise til Tolstoj og andre klassikere, var det intet problem å komme på talefot med medreisende. Gikk man med Tolstoj i hånden, var det som en invitasjon til en samtale med vilt fremmede mennesker. Tolstoj og de andre store forfattere virket som en døråpner. Det var en hunger etter ekte åndelig kost, som kontrast til den offisielle propaganda som ingen trodde på, men ikke uten videre våget å si sin oppriktige mening om til en fremmed. Ja, nettopp hos Tolstoj, Dostojevskij, Pusjkin, Gogol og de andre store russiske klassikere fant menneskene et kjærlighetens og brorskapets budskap, i motsetning til den voldelige, revolusjonære arv fra Lenin og Stalin. De før-revolusjonære

diktere fungerte fortsatt som Russlands våkne samvittighet, lenge etter sin død.

Allerede på kilometers avstand ble jeg stemt til andakt ved synet de løkformede kupler og himmelstrebende spir som skinte i vårsolen. Gullkuplene og kirkebygningenes og murenes forslitte pastellfarver ga en fornemmelse av russiske røtter - Det evige Russland - som Den røde plass med Leninmuseet aldri kunne gi meg. Selv om sovjetmyndighetene tolererte kirker og klostre som museer, så var dette levende museer - ja, det levende liv. Det var den ortodokse påsken, og jeg søkte til en av de mange gudstjenester som pågikk,

med mennesker i alle aldre som knelte, gjorde korsets tegn, sang og kysset den hellige Sergejs sarkofag. Foran ikonostasen - den høye skjerm, smykket med ikoner - og i skinnet av hundrevis av tente voksllys, følte jeg Tolstojs nærvær og hans evige budskap om oppstandelsen. - Kristos Voskrese. Kristus er oppstanden, ropte presten. - Kristos Voskrese, svarte menigheten, alle som en, - sannelig, Han er oppstanden. På denne tid hadde den forviste Aleksander Soljenitsyn nettopp holdt en stor tale til den russiske eksilkirkes konsil, der han sa at Russlands redning lå i en tilbakevending til troen: "Jeg kan ikke se noen som helst andre åndskrefter enn Kristendommen

som kan være i stand til å helbrede Russland åndelig". Under kommunismens diktatur spilte de sanne forfattere den samme rolle som profeter og sannsigere som de store dikterklassikere gjorde under tsarens diktatur. Man kunne nesten få seg til å tro at diktatur og undertrykkelse var en forutsetning for at stor dikting kunne fødes og at folket skulle ha et intenst behov for den ekte litteratur. Tyve år etter denne opplevelse i Zagorsk vendte jeg tilbake til kirkebyen, dit jeg hadde søkt så mange ganger i mellomtiden - denne gang i forkant av Soljenitsyns tilbakekomst til Russland etter sitt lange eksil.

Nå var Sovjetunionen blitt historie og kommunistregimet avskaffet. Demokrati og økonomiske reformer stod offisielt på programmet, men det var i virkeligheten smått med begge. Noen få var blitt meget rike, mens folk flest var fattigere. Russerne følte stor usikkerhet både for sin personlige fremtid og for Russlands skjebne. Den jevne russer hadde mer en nok med sitt daglige utkomme, men fryktet samtidig kaos og anarki. Kriminaliteten ble bare verre og verre. Mange stilte seg spørsmålet om det tross alt hadde være bedre under tsaren. På jernbanestasjonen der man tar toget til Zagorsk, solgte ikke kioskene lenger Tolstoj. Gamle koner - babuski - og unge menn stod tett i tett ved inngangen til perrongene og solgte pornografiske blader, skrifter om all verdens nymotens religionssurrogater og bøker om hvordan man raskt skulle bli kapitalist. Avstanden mellom rike og fattige var mer påtrengende

synlig enn under kommunistregimet, da herskerklassen - Nomenklatura - skjulte sine privilegier bak tykke gardiner og høye murer. Jeg begynte å tvile på om vår fremragende kjenner av russisk litteratur, min gamle språkkurskamerat professor Geir Kjetsaa, kunne ha rett når han i et forord til oppførelsen av "Historien om en hest" på Rogaland Teater skrev: "I voldens, overflodens og fattigdommens tidsalder har budskapet fra Tolstoj så visst ikke mistet sin gyldighet. Og på samme tid kan han gi oss håp". Det var som om russerne hadde benyttet sin nyvunne frihet til å importere de mest vulgære og verste sider ved det vestlige samfunn. Blant mine venner og bekjente syntes jeg å merke mindre lojalitet og hensyntagen til hverandre og mer egoisme og spissere albuer. Det var ikke så mye igjen av det Russland jeg kjente, der folk hjalp hverandre med å gjøre innkjøp, stå i kø for hverandre og dele det lille de hadde. Og der de fineste sammenkomster var et nært og vart samvær rundt et kjøkkenbord med svart surbrød, saltgurker, røkt fisk, hardkokte egg, vodka og andre gode ting, ikke på dyre restauranter som hermet etter Vesten. Det var lett å føle fortvilelse og håpløshet over de nye tingenes tilstand, uten at man dermed skulle lengte tilbake til sovjetdiktaturets tunge tider. Men så lød det som en profetøst i natten - Aleksander Soljenitsyns manende stemme til det russiske folk. Igjen opplevde man Dikteren i den store russiske tradisjon - dikteren som talte Roma midt imot. Soljenitsyn

kunne ikke tie om all den nød og elendighet han hadde sett på den lange togreisen fra Stillehavets kyster til Moskva. -

Russlands misere er så stor at ingen borger kan stille seg likegyldig til det som skjer, ropte Soljenitsyn. Men han nektet å la seg bruke av både den nye tsar Boris og hans rødbrune og nasjonalistiske opposenter - "Jeg vil si det jeg tror er riktig og nødvendig for Russland". Da følte jeg at Leo Tolstoj fortsatt var levende aktuell. Da så jeg at det var håp om oppstandelse for det herjede og utarmede Russland - et Russland der menneskene, som Tolstoj skriver, "ikke vil leve lenger i vanvittig overflod på den ene side og i en enda mer vanvittig fattigdom på den andre". Det er et perspektiv som både er lovende og skremmende, helt avhengig av om russerne følger Tolstojs og Soljenitsyns veivisning, eller på ny lytter til falske profeter.

*Mennesket på denne jord
Stjerner og soler,
hvem skapte dere?
Hvem sa de forløsende ord?
Det slettteste verket
fra Skaperens hender
er mennesket på denne jord.*

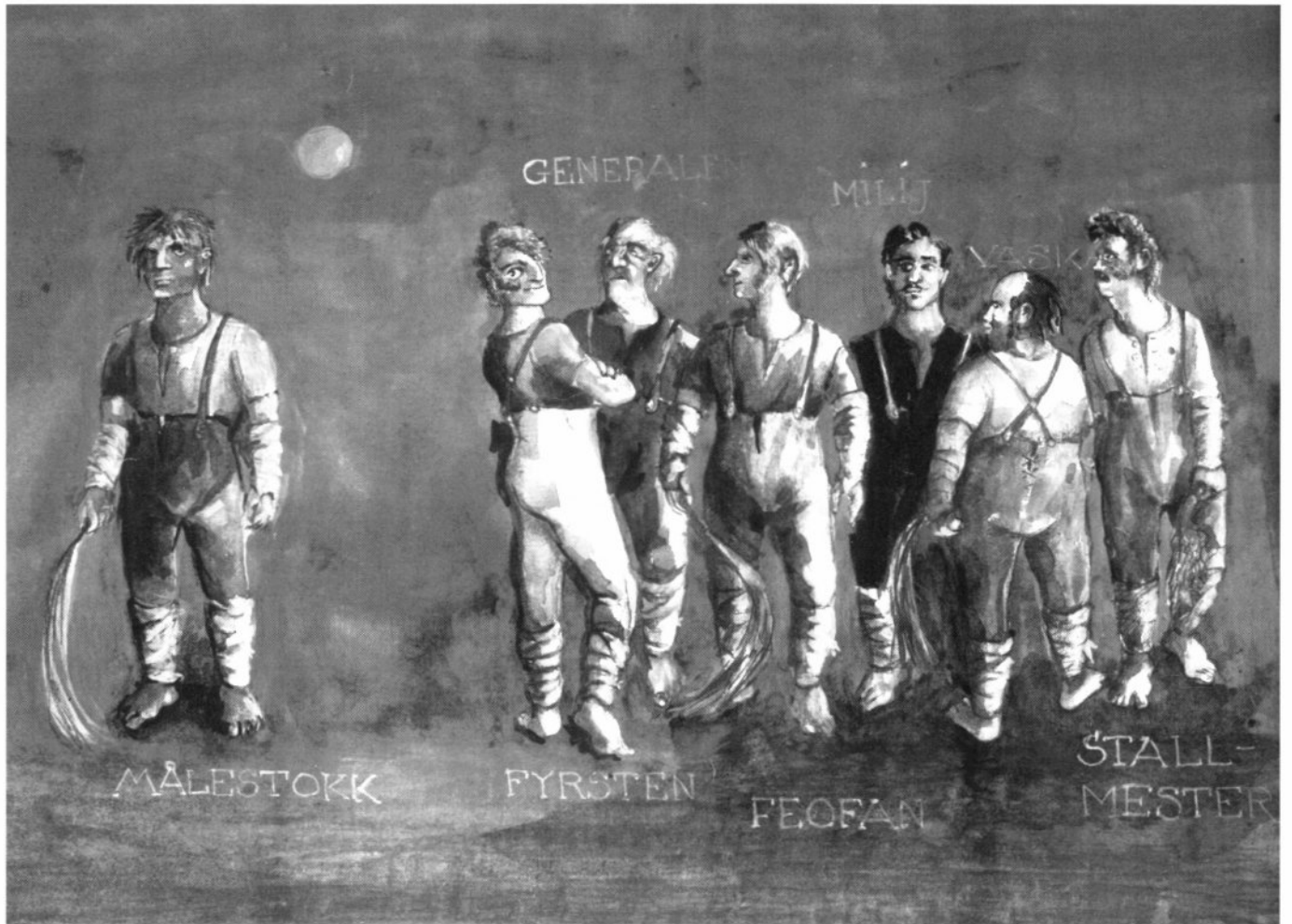
(Fra "Historien om en hest")

Tegning: Åke Bergqvist

*...Hva er mennesket uten dyrene?
Hvis alle dyr var borte, ville mennesket do
av åndelig ensomhet,
for alt som skjer med dyrene vil også
ramme mennesket.
Alt henger sammen.
Alt som rammer jorden, rammer også
jordens sonner.*

Utdrag av Suquamihovdingen Seattles tale "Vi er en del av jorden" til den amerikanske presidenten Franklin Pierce i 1854

Kostymetegning av Anna Gisle.

ALDRI ELSKET JEG LIVET SÅ HØYT-
historien om en hest
Høsten 1994
Utgitt av Riksteatret
Postboks 724 Sentrum 0105 Oslo

I redaksjonen:
Marit Hjorthol,
Elise Lund Thjømøe.
Grafisk design: Jan Lervik
Foto: Frits Solvang
NTB

Forsideillustrasjon:
Frans Widerberg
Illustrasjoner:
Åke Bergqvist,
Anna Gisle,
Olaf Gulbransson
Trykkeri: Enersens Trykkeri a.s.

